

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

7. An quis efficiatur servus titulo venditionis? Et an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendit? Ex p. 7. t. 7. r. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

§ 1. **R**espondeo affirmatiuè: igitur efficitur seruus quando in iusto bello capitur, iure namque gentium mancipium fit capientium, morte in perpetuam seruitutem commutata, de qua re non est dubitandum. Excipitur tamen quando Christiani à Christianis iusto bello capiuntur, consuetudo quippe præscripta, atque adeo ius est inter Christianos, vt seruituti non subiciantur. Si tamen Christiani ab infidelibus bello iusto ex parte infidelium caperentur, verè essent illorum mancipia: eo quòd gentium ius omnibus sit commune, iustaque esset mortis commutatio, quam infideles iuste Christianis ita captis inferre possent, in perpetuam seruitutem.

2. Huic titulo annectere possumus, quando innocentes, qui partes sunt Reipublicæ aduersus quam iustum bellum geritur, quales sunt infantes, & alij, capiuntur. Licet enim licitè interfici non possint, iure tamen belli ac gentium, fiunt mancipia capientium. Ratio est; quoniam illis, tanquam in propriis membris, puniuntur iuste Respublica, quoad omnia bona fortuna; de quorum numero est libertas: estque hoc communi vlti receptum.

3. Et ideò Gasparus Hurtadus de iust. disp. 1. diff. 21. sic ait: Quamuis ex natura rei nullus sit nec nascatur seruus, seu mancipium alterius, potest tamen quis fieri seruus alterius, variis modis. Primò, iure belli iusti in quo potest quis directè occidi, commutata occisione in perpetuam seruitutem, vt constat ex l. & seruum ff. de stat. hom. Addimus in quo quis potest directè occidi, quia an innocentes possunt capi in seruos, dicimus tr. de charit. disp. 9. diff. 15. ab hoc tamen primo modo redigendi in seruitutem, excipiuntur Christiani qui (quando non deseruerunt totaliter fidem) iure inter Christianos ipsos consuetudine introducta, Romano Pontifice sciente, & non contradicente, nequeunt adhuc in bello iusto ab alijs Christianis in seruitutem redigi: quod etiam statuitur. l. 1. Castelle, vir. 2. parte 4. bene tamen possunt à non baptizatis iuste bellantibus.

4. Vide etiam Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 3. num. 5. Dicastillum de iust. lib. 2. tract. 1. disput. 1. dub. 11. num. 144. & Lessium lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 12. vbi tamen aduertit, eum, qui in bello ex parte sua iusto capitur, non contrahere veram seruitutem. Quod si iustitia belli vtriusque sit ambigua ob probabile ius partis vtriusque, capti vtriusque sunt ferui; vt rectè Couar. ex lege supra dicta, vbi tamen constare cœperit vtri faueat parti iustitia, tunc ea pars, quæ iniuste cepit, debet captum in libertatem sine pretio restituere. Procedit etiam hoc quoad infantes, qui licet à victoribus occidi non possunt, possunt tamen fieri ferui; quod probat Eminentissimus Cardinalis de Lugo de iust. tom. 1. disputat. 6. sect. 2. num. 12.

5. Notandum est etiam hic obiter, fas esse Christianis, qui bellum iustum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere, non vt seruos, sed vt ab illis, dum detinentur, sint tuti, maximè si sint Duces strenuè, quorum libertate ingentia damna, atque non vulgaria timeantur; & diuites, vt pecuniam aliquam iustam, & moderatam pro eorum libertate, & dimissione accipiant, vt videmus passim hoc tempore fieri in bello Belgico, quod nobis est cum Hæreticis Hollandicis, & Zelandicis, Caluinianis, Lutheranis, Zuinglianis, Armenianis, & cætera Hæreticorum turba, & peste, quorum religio, cum diuersa sit, vera, & constans esse non potest. Et ita docet Fagundez de iust. lib. 2. cap. 1. num. 4.

Sup. conten-
tis in hoc §.
supra in tr.
Ref. 30. &
latè & me-
lius in Ref.
cius not.

RESOL. VI.

An quis efficiatur seruus ob delictum? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 4.

§ 1. **R**espondeo, quod quis potest in seruitutem alterius redigi in pœnam delicti, sine cõdemnatione iudicis, quia sicuti potest quis iuste pœnâ morte, ita etiam seruitute, siue lege aliqua, & sine Christiani deferentes arma, vel alia prohibita ad Sacraenos, possunt ab alijs Christianis eos captiuitatem seruitutem redigi, vt constat ex cap. 1. in quorundam, de Iudæis & Sarracenis.

2. Confirmantur etiam supradicta ex cap. 1. qui 32. dist. vbi Urbanus I. concedit secularibus Principibus facultatem, vt seruituti subiciantur feminæ, quæ contraxerunt cum initiatis ordinibus sacris, si illi admitti à suis Prælati, non desisterint. Item in Concilio Toletano 9. cap. cum multa 15. quest. 8. Sanctum est, vt filij, qui ex nefario Matrimonio cum initiatis ordinibus sacris fuerint suscepti, non solum excludantur omnino ab hæreditate parentum, sed etiam serui sint in perpetuum eius Ecclesiæ, ad quam initiatum illi pertinet. Item libertus qui in eum le grauitur ingratum exhibuerit, qui sua sponte illum manumittit in pœnam delicti redigitur in seruitutem, l. si manumissus, Cod. de liber. & eorum liberis, & Inst. de cap. 1. dimittit. §. Maxima. Præterea cap. de raptorib. 36. q. 1. constituitur, vt si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, constituturque raptam violentiam perculsit, raptor seruituti subiciatur, at se redimendi libertatem habeat facultatem. Si verò puella raptori confuerit, illaque patrem habeat, raptor patri simili satisfactione teneatur. Et hæc omnia docet Malderus de iust. tractat. 1. 1. disputat. 5. dub. 2. Dicastillum de iust. lib. 2. tract. 1. disput. 1. dub. 11. n. 146. Lessium lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 14. & Eminentissimus Cardinalis de Lugo de iust. tom. 1. disput. 6. sect. 2. n. 13. Fagundez de iust. lib. 2. cap. 1. num. 7.

RESOL. VII.

An quis efficiatur seruus titulo venditionis?
Et an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendidit?
Ex p. 7. tr. 7. Ref. 7.

§ 1. **R**espondeo, quod etiam seruitus contrahitur venditione qua quis ex libero sit ex sua voluntate seruus, quod quilibet liber potest ex natura rei validè efficere, quia non minus est dominus sive libertatis, id est, suarum operarum quam honoris, & famæ, & pecuniæ; vt tamen licitè fiat, requiritur aliqua rationabilis causa, aliàs esset prodigus, & profusor sive libertatis, quæ prestantior est bonis fortunæ, honoris, & famæ: Vt tamen venditio libertatis validè fiat, præres conditiones requiruntur iure Casarico, l. 4. ff. quibus ad libertatem, & iure Castelle leg. 1. tit. 2. n. 3. 4. Prima conditio est, vt quis non se ipsum immediate vendat, sed per alterum. Secunda, vt qui patitur se vendi, sit maior viginti quinque annorum. Tertia, vt intendat esse particeps pretij, & quod re ipsa sit particeps illius. Quarta, vt emptor credat illum esse seruum. Quinta vt qui venditur, sciat se esse liberum ante venditionem. Sexta, vt eum vendens sciat esse liberum. Concurrentibus igitur simul his sex conditionibus, valida esset venditio, & vsque adeo ille seruus ementis efficitur, vt esto ei postea pretium iustum pro illo offeratur, non teneatur eum manumittere. Quod si quacumque de causa illum manumittat, nec ille non ingenuus, vt antea erat, sed liberus. Quacumque

Quacumque autem illarum sex conditionum deficiente, venditio est nulla, concediturque vendito proclamatio ad libertatem. Hæc omnia constant ex l. 1. & 4. ff. quibus ad liberat. proclamare non licet, l. liberis. ff. de liber. caus. l. non ideo, l. si ministerium, C. ead. tit. l. & seruorum. & l. homo liber. ff. de statu homin. ex §. penult. inst. de statu hominum, notat Glossa ibi, & cum ea D. Antoninus, 3. part. tit. 3. §. 5. Syluester, & Angel. verb. seruus, & Doctores communiter. Illud vero obseruandum est, ius hoc solum habere vim, vbi ius Cælareum vim habet. Quin & leges illæ solum videntur loqui de liberis hominibus, qui cum legibus illis sint subiecti, permittunt seipso vendi aliis hominibus, qui eisdem legibus adstringantur, vt fati innot. l. non ideo, C. de liber. causa. Quid sit, vt si aliquis eiusmodi legibus subiectus, se ipsum sine illis conditionibus liberè vendat in loco, vbi leges illæ non vigent, venditio sit valida: eò quòd iure naturali disponere possit de sua libertate, volentique & consentienti non fiat iniuria. Efficitur deinde, vt si aliquis legibus quidem illis subiectus, sine illis conditionibus, emat aliquem in seruum, attamen in loco vbi leges illæ non vigent, vt Æthiopem in Æthiopia, validus sit contractus, vereque illi, qui emptus est, seruus reddatur. Efficitur præterea, vt si homo legibus illis non subiectus, se ipsum sine illis conditionibus vendat in loco, vbi huiusmodi leges vigent, emptio sit valida: eò quòd leges illæ solum in fauorem libertatis eorum, qui illis subiciuntur, latæ fuerint. Et hæc omnia docet Molina tom. 1. tract. 2. disp. 33. Malderus de iust. tr. 1. cap. 5. dub. 2. & Hurtadus de iust. tract. 1. difficul. 21. Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 16. Sanchez in Opusculo tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 3. num. 2. Eminentissimus Cardinalis de Lugo de iust. tom. 1. disp. 6. sect. 2. num. 13. Caspensis in Cursu Theolog. tom. 2. tract. 18. disp. 5. sect. 1. num. 3. & 4. Megala in p. 2. lib. 2. cap. 19. n. 5.

2. Non deseram tamen hic adnotare Sayrum in Clauis Regia lib. 9. cap. 9. num. 16. & Trullench. in Decalogum tom. 2. lib. 7. cap. 2. dub. 8. num. 6. obseruare, sextam conditionem superius positam videri licet, vt qui seruum emit arbitretur illum esse seruum non reperiri in iure: Et ideo non esse necessariam; quod etiam docet Fagundez de iust. lib. 2. c. 1. n. 9.

3. * Sed curiosa Quæstio est, & dubia, an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendidit? nam ad grauem, vel extremam inopiam redacto gratis, & liberaliter lege charitatis cogimur subuenire Nauarr. in Man. c. 23. num. 65. respondet id nobis licere facere, quoniam non compellimur lege misericordiae gratis succurrere, sufficit enim mutuo pecuniam dare, ac proinde etiam pretio dato operas hominis indigentis conducere. Sed certè distinguendum est: aut is qui indiget, nihil hic, aut alibi habet, aut secus. Rursus, aut nihil nunc habet, ac reuera habebit postea. Si igitur ita simpliciter indiget, vt nihil alibi habeat, nec postea sit habiturus, liberaliter est eius egestas subleuanda, non pretio libertas emenda: Si autem alibi habeat, aut postea habiturus sit, licet nobis vel mutuum aliquid dare, vel eius operas mercede conducere, vel pretio libertatem eius emendo redimere. Pari ratione cuique licet seipsum vendere causa egestatis, qua parens laborat; item; vt Principem pretio redimat. Et hæc docet Azorius part. 2. lib. 2. c. 3. l. 9. 2.

lita ab aliquibus in Angola, Guinea, & Viridi Promontorio? Et docetur posse Parentes in necessitate constitutos filios vendere. Imo posse quemquam se ipsum vendere in eadem graui necessitate constitutum. Ex p. 7. tr. 7. Ref. 7. alias 70.

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam tenet Molina de Iust. tom. 1. tract. 2. disp. 34. per totam. Caspensis in Cursu Theol. tom. 2. tract. 2. disp. 5. sect. 1. num. 11. & Fagundez in Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 12. num. 15. quia huiusmodi mancipia, ait ille, aut emuntur bona fide, aut mala, aut cum dubio illius. Si emantur bona fide, licitè emi, si verò mala, aut cum prædicta dubitatione, quòd iuste capti sint, illicitè planè emi, & teneri emptores ad eos restituendos, & dimitteudos amisso etiam pretio, quia huic fortunæ a se exposuerunt, quando cum mala fide; vel cum eodem dubio emerunt; sicut ille, qui rem alienam, & furtiuam emit, aut de qua probabiliter dubitat esse furtiuam, velit nolit, tenetur eam restituere, quia ad id sese exposuit, quando sub eodem dubio, emit, iuxta communem omnium doctrinam de qua infra agemus.

2. Si verò à principio bona fide, & absque dubio emerunt, & postea subiit dubietas, in eo dubio melior est conditio possidentis, maxime quia quilibet venditor præsumitur bonus, & vendere quod suum est; quare si à principio quando aliquis mercator eos seruos in Angola, aut Guinea emit, nullus erat rumor, nulla præsumptio, quòd illi iniuste essent in seruitutem redacti, vt venderentur; melior est conditio illius cum sit possidens.

3. Quando autem rumor est in iis Regionibus communiter alpeisus, multos in nudinas ad venditionem afferri, qui sunt furto ablati; vel quando in euentu aliquo peculiari indicia aliqua probabilia concurrunt, quibus merito timendum sit eos fuisse iniuste captos, illicitum planè est eos emere, nisi facta prius diligentè inquisitione constet liquidò eos iuste vendi posse, & qui ita emont, tenentur illos dimittere.

4. Deinde vbi supra Fagundez obseruat in Guinea, & Angola esse aliquos dominos temporales Æthiopes, & Nigratas, Sobas vocant, qui habent certos Nigratarum pagos à tempore immemoriali instar pecorum, aut vaccarum, aut boum caularum, ex quibus ad libitum ad venditionem extrahunt, quos volunt, & quando volunt; de his quidem qui istis caulis aluntur, & qui ex illis venduntur, certum est nullum posse esse iustum scrupulum in tali eorum emptione, vel quia ab initio filios suos huiusmodi Sobis, ac Regulis in vrgenti aliqua necessitate vendiderunt, & postea ita multiplicarunt, vt in pagulos diuiderentur, vel quia in bello iusto capti fuerunt, & vita eis fuit relicta sub misera conditione seruitutis, vnde si hæc ita sint, de his nulla potest esse iusta dubitatio, quòd iuste, & sine scrupulo vendantur & emantur.

5. Deinde sciendum est posse parentes in graui necessitate constitutos filios vendere, vt passim affirmant Doctores, & ex iure probant, & præsertim Molina, tom. 1. de iust. tota disp. 33. à §. tertia conclusio, & deinceps; imò posse quemquam seipsum vendere in eadem graui necessitate constitutum, manifestum est, vt idem docet Molina ibid. & ideo in multis Indiæ, & Angolæ locis, in quibus sæpe fames dirè admodum grassatur, & miseros premit incolas, fas est emere filios Infidelium, annona, vel pecunia, & parentes etiam illorum, qui se volunt vendere in seruos, in huiusmodi miseris constitutos, vt docet probat Molina allegatus. Nefas autem est denegare illis annonam si iustum pretium pro illa offerant, vt sic cogantur libertatem vendere; si tamen vnus libertatem offerat,

Sup. hoc late in Ref. seq. &c.

Sup. hoc in Ref. præterita §. vi.

RESOL. VIII.

An sit licita emptio mancipiorum Æthiopum fieri so-